

УДК 377.36: 316.42

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ КОЛЕДЖУ

Зубчевська С.В., к. пед. н.,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Таращанський державний технічний та економіко-правовий коледж

У статті розглядаються сутність та роль волонтерської діяльності в позааудиторній роботі студентів вищих навчальних закладів. Здійснено аналіз сучасної науково-педагогічної літератури та практичного досвіду організації волонтерської діяльності студентів коледжу. Встановлено, що в сучасних умовах волонтерство є одним із провідних видів позааудиторної роботи студентського колективу. Зроблено висновок, що розмаїття напрямів, форм і методів волонтерської діяльності є ефективним засобом активізації духовного, інтелектуального та культурного потенціалу студентської молоді, її особистісного розвитку та самореалізації, професійного становлення.

Ключові слова: волонтерство, позааудиторна робота, студентська молодь, коледж, гуманізм, допомога, доброзичливість, милосердя, професійне становлення.

В статье рассматриваются сущность и роль волонтерской деятельности во внеаудиторной работе студентов высших учебных заведений. Проведен анализ современной научно-педагогической литературы и практического опыта организации волонтерской деятельности студентов колледжа. Установлено, что в современных условиях волонтерство является одним из ведущих видов внеаудиторной работы студенческого коллектива. Сделан вывод, что многообразие направлений, форм и методов волонтерской деятельности является эффективным средством активизации духовного, интеллектуального и культурного потенциала студенческой молодежи, ее личностного развития и самореализации.

Ключевые слова: волонтерство, внеаудиторная работа, студенты, колледж, гуманизм, помощь, доброзичливість, милосердие, профессиональное становление.

Zubchevska S.V. VOLUNTEERING AS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE AFTER CLASS ACTIVITIES ORGANIZATION WITH COLLEGE STUDENT YOUTH

The article examines the essence and role of volunteer activity in after class activity of students in higher educational institutions. The analysis of modern scientific-pedagogical literature and practical experience of organizing volunteer activity of college students has been carried out. It has been established that in modern conditions volunteering is one of the leading types of after class activities of a student collective. It has been concluded that the diversity of the directions, forms and methods of volunteer activity is an effective means of activating the spiritual, intellectual and cultural potential of student youth, its personal development, self-realization, and professional formation.

Key words: volunteering, after class activities, student youth, college, humanism, help, benevolence, mercy, professional formation.

Постановка проблеми. Реалізація внутрішнього потенціалу особистості студента зумовлюється успішною організацією позааудиторної роботи в закладі вищої освіти. Волонтерська діяльність як складова частина позааудиторної роботи студентів коледжу є одним із напрямів цілеспрямованої підготовки майбутніх фахівців на принципах гуманізму, поваги до інших, доброзичливості та милосердя, толерантності й неупередженого ставлення до тих, хто потребує допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури свідчить, що питання позааудиторної діяльності досліджувалися в різних аспектах (Т. Бурцева, Н. Галеева, Н. Грищенко, Т. Іванайська, І. Карпова, В. Коваль, О. Медведєва, Г. Овчаренко, Н. Руденко, О. Севастьянова, О. Стоян, О. Тепла, Н. Шабаєва, С. Шашенко та ін.).

Вагомий внесок у становлення теорії волонтерства, розроблення його теоретичних і методологічних засад зроблено українськими дослідниками (О. Безпалько, З. Бондаренко, Р. Вайнола, І. Зверева, Н. Заверико, А. Капська, О. Кузьменко, Г. Лактіонова, Л. Міщик, І. Мигович, С. Пальчевський, В. Петрович, Ю. Поліщук, А. Рижанова, Н. Романова, С. Савченко, М. Тименко, С. Толстоухова, С. Харченко та ін.), які визначили сутність, ознаки, особливості, напрями та принципи волонтерської роботи.

Аналіз багаторічного досвіду волонтерства подано в роботах закордонних авторів, зокрема: Г. Каскеллі, Р. Кроу, Б. Левайн, Р. Лінча, С. Маккарлі, Є. Матерної, М. Мерріл, К. Навартнам, М. Нуланд, Л. Питки.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні сутності та ролі волонтерської діяльності в позааудиторній роботі студентів вищих навчальних закла-

дів (на прикладі діяльності Таращанського технічного та економіко-правового коледжу).

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед науковців немає єдиної думки щодо визначення сутності поняття «позааудиторна діяльність», а отже, її видів та структури [6; 8]. Так, на думку дослідника В. Ковалю, система позааудиторної виховної роботи має таку структуру: самостійна навчальна робота студентів; діяльність зі самоврядування студентського колективу; культурно-дозвілєва діяльність за інтересами; робота з підвищення професійної майстерності [4]. О. Стоян пропонує авторську структуру позааудиторної діяльності студентів, в якій виокремлює: самостійну роботу з підвищення професійного рівня; участь у створенні культурних цінностей; засвоєння культурних цінностей; відпочинок і розваги [7].

Водночас необхідно звернути професійну увагу педагогів на волонтерство як важливий чинник виховної роботи зі студентською молоддю, оскільки в Україні склалася унікальна ситуація, зумовлена несприятливими соціально-економічними, політичними умовами, які до того ж ускладнились подіями Євромайдану, анексією Криму, війною на сході України. Сучасне українське суспільство перебуває в стані потреби допомагати й отримувати допомогу. Засоби масової інформації, соціальні мережі переповнені закликами про допомогу і підтримку тих, хто перебуває у край важкому становищі. Країна переживає пік громадської активності, коли багато людей абсолютно безкорисливо, щиро бажають допомогти ближньому, і студентство не є винятком.

Наукові доробки філософів, істориків (М. Аркас, М. Грушевський, Ю. Хорунжий, Д. Яворницький та ін.) свідчать, що благодійництво та меценатство в Україні мають давню історію, традиції й особливості. У цьому контексті найпоширенішим феноменом благодійності та доброчинності є волонтерство, початок розвитку якого припадає на XIX ст.

Волонтерство або волонтерська діяльність (від фр. *volontaire* (доброволець) – лат. *voluntarius* – лат. *voluntas* (вільне волевиявлення) – лат. *volo* (бажання, намір)) – добровільна безкорислива суспільно корисна діяльність. Може здійснюватися і окремими людьми, і організаціями [1; 5]. За деякими оцінками, кожного року у світі у волонтерській діяльності беруть участь понад 100 млн. осіб. З 1985 р. щорічно 5 грудня відзначається Міжнародний день волонтера.

Волонтерську діяльність в Україні було офіційно визнано постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. «Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». У Законі України «Про волонтерську діяльність» (2011 р.) зазначається, що «волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості». Вона не охоплює діяльність, що здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин [3].

Волонтерство є однією з форм благодійності й однією з підвалин громадянського суспільства. Українські волонтери приділяють увагу просвітництву, профілактиці шкідливих звичок і негативних соціальних явищ, організації дозвілля дітей та молоді, соціально-правовим захистом малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, що потребують соціальної реабілітації; піклуються про хворих, інвалідів, самотніх, людей похилого віку й інших осіб, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги; надають допомогу українським бійцям в отриманні сучасного обмундирування, амуніції, технічних засобів, транспорту тощо та допомогу внутрішньо переміщеним особам, які вимушено залишили свої домівки в Криму та на Донбасі, у пошуку житла, допомогу речами першої необхідності, їжею й одягом; беруть участь у проведенні заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання; сприяють проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів тощо.

Роль волонтерства в соціальній сфері визнана на державному рівні, що підтверджено законодавчими документами, зокрема законами України «Про соціальну роботу із сім'ями, дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», в яких добровільна праця волонтерів визнається як необхідна та суспільно корисна.

Сприяння волонтерській діяльності й іншим формам громадської активності, відповідно до Указу Президента України «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства

в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» від 24 березня 2012 р. визначено стратегічним пріоритетом державної політики. У лютому 2016 р. цей Указ втратив чинність згідно з Указом «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні».

Нині в Україні активно розвивається студентський волонтерський рух. Студентські волонтерські групи (клуби) створюються майже при кожному вищому навчальному закладі, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, різноманітних громадських організаціях. Актуальність проблеми волонтерства полягає в тому, що волонтери не тільки добровільні помічники, які розуміють та відчувають біль і труднощі інших людей, волонтерство – це школа життя, росту і саморозвитку, яка допомагає виховувати, формувати себе як гуманну, високодуховну, культурну, ціннісно-орієнтовану особистість зі здатністю та бажанням творити в душі найкращих гуманістичних надбань людства. Така діяльність допомагає їм набувати більш широкого кола знань, збагачувати свій життєвий, а декому і професійний досвід, вчитися допомагати іншим, самореалізуватися [2].

Згідно з «Положенням про волонтерську діяльність викладачів та студентів Таращанського державного технічного та економіко-правового коледжу», волонтерська діяльність ґрунтується на принципах добровільності, безкорисливості, добродійності, законності, гуманності та відповідальності і впроваджується у сферах освіти, культури, спорту, охорони здоров'я.

Основними напрямками діяльності волонтерського загону коледжу є:

- профілактика негативних проявів у студентському середовищі;
- робота зі внутрішньо переміщеними особами;
- робота з демобілізованими військово-вслужбовцями;
- робота з дітьми в дитячих будинках;
- робота з дітьми та дорослими з особливими потребами;
- робота з онкохворими;
- популяризація здорового способу життя та безоплатного донорства;
- навчання населення наданню першої допомоги;
- робота Загону швидкого реагування;
- екологія;
- зоозахист;
- популяризація волонтерства.

Учасниками волонтерської діяльності є викладачі і студенти-волонтери в складі волонтерської організації під керівництвом та методичним супроводом Координаційного

центру соціальних ініціатив і волонтерства, створеного в коледжі.

Метою діяльності Координаційного центру соціальних ініціатив і волонтерства було визначено організацію волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу, підготовку майбутніх фахівців до здійснення професійних функцій шляхом залучення до добродійної діяльності, підтримки та розвитку соціальних ініціатив. Ця мета детермінувала формулювання основних завдань, визначення пріоритетних напрямів діяльності.

Основним змістом діяльності Координаційного центру соціальних ініціатив і волонтерства є:

- сприяння розвитку волонтерської роботи в Таращанському державному технічному та економіко-правовому коледжі, спрямованої на формування в студентів інтересу до добродійної діяльності, та її організаційно-методичне забезпечення; створення сприятливих умов для добродійного вибору напрямів волонтерської роботи;

- сприяння студентам у реалізації ними власних соціально значущих ініціатив і проєктів; встановлення зв'язків із соціальними службами для сім'ї, дітей та молоді; сприяння успішній соціалізації та розвитку здібностей, інтересів, нахилів студентів в умовах позааудиторної роботи через розроблення соціальних проєктів, через безпосередню волонтерську роботу студентів коледжу; організація загальноколеджівських тематичних конкурсів на кращу розробку соціально значущих ініціатив і проєктів, волонтерської роботи;

- навчання студентської молоді в школі волонтерів (ознайомлення першокурсників із діяльністю волонтерського загону, інформаційне заняття для учасників волонтерського руху «Хто такий волонтер. Його особистісні риси»; ознайомлення з вітчизняним і міжнародним досвідом діяльності волонтерських організацій (презентація літератури, фільмів, світлин); навчання за напрямками роботи: профілактика ВІЛ/СНІДу в молодіжному середовищі; профілактика злочинності в молодіжному середовищі; профілактика алкогольної залежності і тютюнопаління в молодіжному середовищі; соціально-психологічна діяльність з окремими соціальними групами чи особами, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги; діяльність, пов'язана з охороною навколишнього природного середовища; діяльність, пов'язана з охороною культурної спадщини);

- проведення тематичних семінарів, тренінгів, семінарів-тренінгів для волонтерів

(ігрове заняття-тренінг «Розуміємо потреби ближнього»; тренінг «Набуття якостей лідера»);

– організація роботи соціального спрямування: флеш-моби: «Молодь на сторожі миру» (до Міжнародного дня миру), «Ми – за здоровий спосіб життя». Акції: «Шануймо старість» (до Дня людей похилого віку), «Тиждень добрих справ», «Книжкова клініка», «Благодійний солодкий ярмарок», благодійні акції «Подаруй дитині радість» для дітей з обмеженими можливостями в Таращанському районному центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (майстер-класи з петриківського розпису, виготовлення ляльки-мотанки, виготовлення годівничок для птахів), «Запали свічку» (вшанування пам'яті жертв Голодомору), благодійне свято до дня Святого Миколая в дитячому будинку «Надія», «Здорове майбутнє» (до Міжнародного дня боротьби з наркоманією, загальноколеджанський суботник у межах Всеукраїнської акції «Україна – наш дім, збережемо його!»). Ігровий квест (до Міжнародного дня толерантності). Відкриті виховні години, приурочені Всесвітньому дню боротьби зі СНІДом. Допомога Раді афганців Таращанського району в реконструкції пам'ятника (та прилеглої до нього території) учасникам бойових дій в Афганістані (до річниці виведення військ з Афганістану). Проведення майстер-класів із листівок hand-made до Дня матері. Збір гуманітарної допомоги (одяг, взуття, іграшки тощо) для підтримки родин учасників антитерорестичної операції та переселенців із Донбасу.

– просвітницька діяльність: семінар на тему «Інтернет-залежність молоді – проблема XXI ст.» (до Всесвітнього дня безпеки Інтернету), конференція на тему «Особливості забезпечення превентивного виховання у вищих навчальних закладах» за участю членів Ради із профілактики правопорушень коледжу, кінолекторії із проблем: негативний вплив наркотиків на організм людини; руйнівні наслідки алкогольної залежності; шляхи уникнення проблем, пов'язаних зі шкідливою звичкою паління; молодь у боротьбі проти ВІЛ/СНІДу.

– організація практичної діяльності волонтерів у закладах інтернатного типу, дитбудинках та притулках міста; надання різних видів послуг вихованцям дитячих будинків, дитбудинку для дітей з особливими потребами, Центру соціально-психологічної реабілітації дітей;

– висвітлення діяльності Координаційного центру соціальних ініціатив і волонтерства в засобах масової інформації й на інтернет-сайті, підготовка тематичних сто-

рінок у стінних газетах, студентському віснику коледжу, районній газеті.

Отже, у коледжі можна виділити три основні напрями волонтерської діяльності студентів: надання фізичної допомоги; надання матеріальної допомоги – організація збору коштів і речей; просвітницька діяльність.

Одним з ефективних виховних заходів, що проводиться в коледжі, є, на нашу думку, круглий стіл з елементами дискусії «Душа без добра помирає, добра без душі не буває». Під час цього заходу студенти утверджуються в думці, що людина відрізняється від інших земних істот тим, що живе не лише інстинктами, закладеними в ній природою чи Творцем. Визначальним стрижнем її поведінки є система цінностей. У кожного вона різна. Тому й існує вічне протистояння милосердя і байдужості, щирості та лицемірства, любові і ненависті. І виникає проблема «добра» і «зла» як ключових категорій моральної свідомості. Як же співвідносяться між собою ці два духовні начала світового буття? На ці й інші запитання і намагаються студенти дати відповідь протягом заходу.

Серед дискусійних проблем гостро обговорюються такі:

– Як охарактеризувати народні уявлення про добро і зло через українську народну казку? Яку психологічну функцію має виконувати в даному разі казка, формуючи духовний світ дитини?

– Що таке совість? Це поняття уніфіковане чи в кожного своя совість, своя система уявлень про добро і зло? Чи є люди, яким це почуття невідоме?

– Справедливе суспільство зі щасливими громадянами – це утопія чи можлива реальність?

– Добра людина повсякчас перебуває в гармонії із собою та навколишнім світом, а отже, її можна назвати щасливою. Чи відоображається це на її фізичному здоров'ї? І якщо так, то яким чином?

– Як розпізнати справді добрий вчинок «від усього серця» від такого, що має на меті вигоду або зроблений з метою самоствердження?

У межах загальноколеджанської акції «Тиждень добрих справ» проводиться фотоконкурс «Спіймай посмішку», метою якого є виховання в студентів коледжу позитивного сприйняття світу, розвитку естетичних смаків, популяризації фотомистецтва. Тематика виставки присвячується почуттям добра, щирості й оптимізму.

У рамках «Тижня добрих справ» у коледжі проводиться конкурс творів-есе на тему: «Вчинок, яким я пишаюся». Метою

конкурсу є формування в студентів коледжу почуття відповідальності за власні вчинки; аналіз емоцій і почуттів, які впливають на нашу поведінку; виявлення прагнення до самопізнання, об'єктивної та неупередженої оцінки власних позитивних і негативних рис характеру; виховання почуття милосердя, чуйності та небайдужості до інших, розвиток творчих здібностей і образного мислення молоді.

Завданням конкурсу є виявлення творчо обдарованої молоді; формування духовних рис особистості; закріплення загальноприйнятих у суспільстві моральних цінностей. Подані есе мають містити опис тієї історії із життя автора, яка є прикладом благородного, милосердного, справедливого, доброго вчинку. Як заключний етап конкурсу творів-есе року на урочистому вечорі підбиття підсумків «Тижня добрих справ» переможці нагороджуються дипломами, батькам найактивніших учасників заходу надсилаються листи-подяки, в яких дякують за виховання й активне сприяння духовному розвитку студентів, які демонструють приклад небайдужості до громадської справи, готовність надати допомогу тим, хто її потребує.

Отже, волонтерська діяльність у позааудиторній роботі коледжу сприяє саморозвитку й самореалізації студентів, поглибленню уявлення про себе як про особистість і професіонала, оскільки передбачає добровільний вибір студентом певного виду такої діяльності, яка ґрунтується на особистісно значущих мотивах, активності молоді людини, ініціативності, самостійності та творчості, відповідальності, рефлексивній діяльності, комунікативній взаємодії.

Висновки із проведеного дослідження. Становлення та розвиток громадянського суспільства в Україні на засадах свободи, творчості, гуманізму, милосердя відбувається в умовах суперечливої та важкої політичної та соціально-економічної ситуації в державі. Соціальні пріоритети в Україні визначені як провідні напрями державної політики. Але без підтримки добровільних помічників нині не обійтися в багатьох сферах життєдіяльності українського суспільства. Найчисленнішою гру-

пою волонтерів, які працюють у соціальній сфері, є учнівська та студентська молодь. Участь молодих людей у волонтерському русі дозволяє їм зробити особистий внесок у розв'язання соціальних проблем, випробувати свої можливості, беручи участь у проектах і програмах соціального спрямування.

У Таращанському технічному та економіко-правовому коледжі волонтерський рух – один із провідних видів діяльності студентського колективу, важливий складник позааудиторної діяльності. Розмаїття напрямів, форм і методів волонтерської діяльності відкриває широкі перспективи для активізації духовного, інтелектуального та культурного потенціалу студентської молоді. Волонтерська робота як спосіб надання допомоги людям, які її потребують, є ефективним засобом особистісного розвитку та самореалізації, самовизначення та самоствердження майбутніх фахівців, шляхом не тільки саморозвитку, а й професійного становлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бардін О. Волонтери. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. С. 119.
2. Бондаренко З. Модель організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу. Соціально-педагогіка: теорія та практика. 2007. № 4. С. 50–59.
3. Про волонтерську діяльність: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
4. Коваль В. Система позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія «Педагогіка, психологія, соціологія». 2009. № 6. С. 19–23. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_6/koval.pdf.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. Герасіна, В. Погрібна, І. Поліщук та ін.; за ред. М. Требіна. Х.: Право, 2015. 816 с.
6. Скрипник Н. Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів: сутність, структура й особливості. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2012. Вип. 27(80). С. 566–571.
7. Стоян А. Организация досуга студенческой молодежи. К.: Вища школа, 1984. 41 с.
8. Шашенко С. Соціальне становлення студентської молоді у позааудиторний час у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук. К., 2004. 24 с.